

Nederlandse Ornithologische Unie

Themadag Vogels in grootschalige zoetwater- en moerasgebieden

Op 11 september 1982 hield de NOU in Gebouw Corrosia te Almere-Haven een wetenschappelijke vergadering met als thema „Vogels in grootschalige zoetwater- en moerasgebieden”. Samenvattingen van de lezingen die toen zijn gehouden, zijn hieronder opgenomen. De lezing van Cooke („Snow Geese and their mating preferences”) werd later in het programma opgenomen toen bleek dat de lezing „Herons in the Camargue” geen doorgang kon vinden.

What about the size of a nature reserve?

A. W. DIAMOND

Much emphasis has been given of late to the size of a nature reserve as an important feature of its design (e.g. Diamond & May 1976). Clearly a large reserve is better than a small one, and will normally contain more species because almost any species-area relationship has a positive slope. This point is often cited as a prediction of the equilibrium theory of island biogeography (MacArthur & Wilson 1969), but the species-area relationship is a general biological feature which was established long before this theory was put forward, and is not confined to islands.

The analogy between islands and nature reserves is nevertheless a powerful and useful one. A reserve can often realistically be considered as an “island” of one kind of habitat in a “sea” of other habitats; more importantly, it is likely to have become isolated relatively recently, and likely too to become more isolated with times as the habitats around it change and as similar habitats in the vicinity decline or disappear. Equilibrium theory is most likely to be useful if it can help us to predict what will happen to reserves as they become more insular.

There is a species-area relationship for continental areas and for islands. The important difference is that the island line is lower than the mainland one, i.e. there are fewer species on an island than on an area of mainland of the same size. Thus when a piece of habitat becomes isolated, as reserves normally are, from surrounding habitats, the number of species it can support will decline. The prediction that one of the first inevitable results of the creation of a nature reserve is that the number of species in it will fall, is a depressing one for the conservationist, but it is very likely to be fulfilled and the conservationist at least is now forewarned and can plan his remedies accordingly.

A number of studies have sought to establish how big a reserve should be to preserve different proportions of its original biota; a general rule-of-thumb for birds is that a decrease in area to 10% of the original value will halve the number of species in it (Diamond

& May 1976). The time this takes to happen — the “relaxation time” — is inversely related to area but almost impossible to calculate realistically, though it is very important to the conservationist who wants to know how much time he has to work with. He is also interested, of course, less in how many species he will lose, than in *which* species are likely to go; again, theory does help a little here by showing that extinction rate is inversely dependent on population size, so the rarest species — normally those which the reserve was set up to protect — are likely to become extinct first.

From all the attempts to quantify the dependence of species number on area, one conclusion stands out; *any* isolated area is too small. Even the largest reserves of East Africa are too small to hold populations of some of their top predatory mammals big enough to maintain the species' long-term genetic viability (Frankel & Soulé 1981, Soulé & Wilcox 1980). The problem of genetic viability is one which has not concerned many conservationists greatly as yet, but is bound to do so in the future as more and more populations reach levels near the critical lower threshold of genetic viability.

Other applications of equilibrium theory have included suggestions as to the shapes and distribution patterns of reserve which will minimise losses within the reserve; these often must be compromises with conflicting needs, such as those to minimise risks of introduced diseases or parasites spreading throughout a reserve.

In most practical cases of conservation problems encountered in the real world, such discussions as the choice between one large reserve or several small ones, or whether a reserve should be round or square, close to others or distant from them, and so forth, seem esoteric in the extreme; particularly in the third world, where conservation problems are often met with at their most critical, such choices rarely exist. The main value of all the work on biogeographic and island theory in the last decade, as it affects the practical conservator of natural or semi-natural habitats, is to reinforce awareness of the great dangers of restricting conservation to the creation of reserves. *The more insular a reserve, the harder it will be to preserve its biota* is perhaps the most useful summary of the application of island theory to conservation. One approach, much emphasised in the literature as my title implies, is to make the reserve as big as possible; another, likely to be at least as powerful if not more so, would be to minimise the insularity of the reserve, for example by creating buffer-zones of intermediate habitat between the reserve and surrounding habitats. This principle is well established in the design of UNESCO Biosphere Reserves (e.g. UNESCO 1974) but has received too little attention outside that unfamiliar context.

Finally, where conservation does become equated with creating nature reserves, it is important not to be deluded into thinking that theoretical guidelines for reserve design can in any way replace sound management. An effective reserve is a well-managed one; if theory can improve management practice (as it can by stressing the need for buffer-zones or warning of a future need to prevent local extinction by translocating, captive breeding etc.), then it is useful, but the way a reserve is managed is likely to be much more important in determining its success than the way it was designed.

References

- DIAMOND A. W. 1981. The continuum of insularity: the relevance of equilibrium theory to the conservation of ecological islands. *Afr. J. Ecol.* 19: 209-212.
- & MAY R. M. 1976. Island biogeography and the design of nature reserves. In R. M. MAY, *Theoretical ecology: principles and applications*, pp. 163-186. Blackwell, Oxford.
- FRANKEL O. H. & SOULÉ M. E. 1981. *Conservation and evolution*. Cambridge University Press, Cambridge.
- MACARTHUR R. H. & WILSON E. O. 1969. *The theory of island biogeography*. Princeton University Press, Princeton.
- SOULÉ M. E. & WILCOX D. A. (eds) 1980. *Conservation biology*. Sinauer, Sutherland.
- UNESCO 1974. *Criteria and guidelines for the choice and establishment of biosphere reserves*. (Man and Biosphere Report 22) UNESCO, Paris.

De Oostvaardersplassen: perspectieven voor een grootschalig moerasgebied

F. W. M. VERA

De Oostvaardersplassen zijn een betrekkelijk jong natuurgebied (c. 15 jaar oud) met een voor Nederlandse begrippen grote omvang (c. 6000 ha) en met een grote rijkdom aan natuurwaarden. Binnen aanvankelijk door de mens geschapen randvoorwaarden (de dijken van de nieuwe polder) ontstond min of meer per ongeluk een zoetwatermoerasgebied met kwaliteiten die tot ver over onze grenzen bekendheid hebben gekregen.

Het zijn tot nu toe vooral de vogels van dit natuurgebied die de aandacht hebben getrokken. Een groot aantal soorten (c. 50) is broedvogel en van diverse soorten, zowel algemene als zeldzame, broedt 20 à 30% tot 60 à 70%, in een enkel geval 90-100% van de Nederlandse populatie in de Oostvaardersplassen (tabel 1). Behalve veel broedvogels verblijven er ook veel vogels die op doortrek zijn of die er de winter doorbrengen.

De kwaliteiten van de Oostvaardersplassen zijn vooral te danken aan de grote oppervlakte van het gebied en de rust die er tot nu toe heeft geheerst. Dit heeft ertoe geleid dat zich in de Oostvaardersplassen als in vrijwel geen ander zoetwatergebied in Europa, relaties hebben kunnen ontwikkelen tussen plante-

soorten onderling en tussen plante- en diersoorten. Langzaam maar zeker kristalliseert zich steeds duidelijker een ecosysteem uit dat de grondslag vormt voor de rijkdom van dit gebied.

In dit systeem heeft de Grauwe Gans in het meest moerassige, door een kade omgeven, deel van de Oostvaardersplassen een belangrijke invloed op de moerasbegroeiing. De Grauwe Gans is door zijn begrazing van cruciale betekenis voor de aanwezigheid van tal van plante- en diersoorten in het moerasgebied. Daarnaast is er een droger, niet bekaad deel (c. 2400 ha), dat in samenhang met het bekaad deel de verdere ontwikkeling en het behoud van het ecosysteem mogelijk moet maken. Juist in dit deel van het natuurgebied zullen, uitgaande van aanwezige en potentiële kwaliteiten en van veranderingen die buiten het gebied nog zullen plaatsvinden als gevolg van stedebouw, aanleg van infrastructuur en intensieve agrarische exploitatie, maatregelen genomen worden in de sfeer van natuurbouw en natuurtechnische maatregelen ten behoeve van de fauna.

Die maatregelen zullen bestaan uit het creëren van biotopen ter completering van de Oostvaardersplassen als geheel en als compensatie voor het verloren gaan van dergelijke biotopen elders in de polder die nu nog van wezenlijk belang zijn voor de kwaliteiten van de Oostvaardersplassen. Het streven is er daarbij op gericht om een zo compleet mogelijk ecosysteem tot ontwikkeling te laten komen met een zo hoog mogelijke mate van zelfregulatie, dat wil zeggen met een zo laag mogelijke intensiteit van menselijk handelen. Er wordt naar gestreefd natuurlijke processen (b.v. begrazing) zo veel mogelijk de motor van het systeem te laten zijn.

Belangrijke factoren bij deze processen zijn onder meer grote plantenetende zoogdieren als Rund, Paard, Eland en Edelhert. Door middel van experi-

Tabel 1. Aantal broedparen van enkele karakteristieke soorten in de Oostvaardersplassen (OVP) vergeleken met die in Nederland (NL).

Soort	OVP	NL
Aalscholver	1500 ¹	4400 ¹
Lepelaar	73 ²	220
Grauwe Gans	150 ³	250*
Pijlstaart	75	120*
Bruine Kiekendief	110	800
Waterral	1500	3000
Porseleinhoen	150	250*
Snor	1500	2500
Grote Karekiet	350	1400
Blauwborst	350	900
Baardmannetje	1500	1600 ⁴

De opgegeven aantallen betreffen schattingen die een orde van grootte aangeven. De aantalsopgaven voor de Oostvaardersplassen die betrekking hebben op de periode 1970-80, zijn ontleend aan het rapport *The Oostvaardersplassen* (Staatsbosbeheer, Utrecht). De schattingen voor Nederland zijn ontleend aan de *Atlas van de Nederlandse broedvogels* en *Limosa* 55: 44, tenzij naar een voetnoot is verwezen.

¹ 1981; ² 1979; 1982: 40; ³ 1982: 200-300; ⁴ sinds de strenge winter 1978/79 zijn er nog maar weinig broedplaatsen buiten de Oostvaardersplassen: het aantal broedparen elders is op 100 gesteld.

* schatting bijgesteld naar aanleiding van de aantallen in de Oostvaardersplassen.

menten in de praktijk zal worden nagegaan hoe deze zoogdieren elk met hun eigen voedselstrategie en voedselvoorkeur in de Oostvaardersplassen kunnen worden gebruikt om natuurwaarden tot ontwikkeling te laten komen en duurzaam veilig te stellen.

Kiekendieven in Flevoland: oecologische beschouwingen rond roofvogels in een veranderende habitat

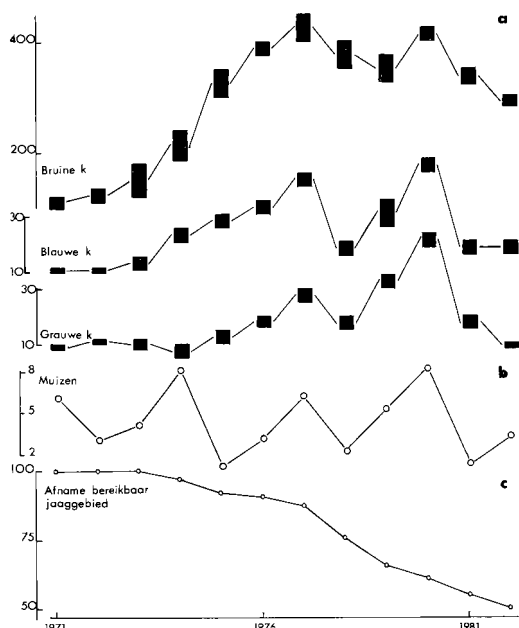
M. ZIJLSTRA

Dat Flevoland rijk is aan kiekendieven, en dan met name in het broedseizoen, behoeft na de publicaties van Schipper geen betoog. De reservoirfunctie van het gebied is meer dan eens genoemd. De rijkdom aan kiekendieven is echter een tijdelijke zaak omdat de rietvelden en ruigten, het broedbiotoop voor de Bruine, Blauwe en Grauwe Kiekendief, met de ontginning van de polders geheel of grotendeels verdwijnen. In Flevoland blijven rietgebieden alleen in natuurreservaten zoals de Oostvaardersplassen en het Harderbroek bestaan. Kiekendieven leggen groot beslag op open ruimte. Het is dan ook de vraag welke gevolgen de inkringing van het broedgebied zal hebben op de aantallen. Welk aantal zal uiteindelijk overblijven wanneer alleen de natuurreservaten overgebleven zijn?

Tot 1978 nam het aantal broedparen van elk van de drie soorten toe (figuur 1) ondanks een afname van de oppervlakte riet (1971 c. 41 000 ha, 1977 c. 9500 ha). Wel gaat de Grauwe Kiekendief steeds meer in de jonge, aangeplante bossen met veel ruigte broeden. De Blauwe Kiekendief doet dat alleen in veldmuizerijke jaren. Vanaf 1977 lijkt vooral de stand van Veldmuizen (figuur 1) bepalend te zijn voor het aantal broedparen van de Blauwe en Grauwe Kiekendief. Het aantal broedparen van de Bruine Kiekendief loopt na 1977 terug met de afname van de oppervlakte riet. De afname aan broedparen verloopt minder snel dan de afname aan riet zodat de dichtheid blijft toenemen. In 1971, toen er nog verspreid werd gebroed, was er per broedpaar nog c. 400 ha riet beschikbaar. In 1977 en latere jaren is er sprake van clustering; de dichtheid loopt dan op van één paar/35 ha riet in 1977 naar één paar/15 ha in 1982. Beperken we ons tot de Bruine Kiekendief, dan zien we vanaf 1977 een toename van de oppervlakte ontgonnen land die buiten het jachtbereik (5 km) van de soort valt (figuur 1).

De toenemende dichtheid aan broedparen en de afname aan jachtgebied zouden kunnen leiden tot een verhoogde predatiedruk in de resterende gebieden. De vraag rijst of de toenemende dichtheid ook gevolgen heeft voor de voedselvoorziening van de jongen. Van 1975 tot 1978 daalde het aantal nesten waarop bij het ringbezoek eetbare prooi resten werden aangetroffen van c. 70% naar 25% om daarna te blijven schommelen tussen 25 en 35%. Het voedsel lijkt schaarser te worden.

De vraag is nu of er verschillen in reproductie zullen optreden tussen de broedparen in de dichtstbezigde gebieden en die in minder dichtbezigde delen van Flevoland. Om dit na te gaan zijn gegevens, die verzameld zijn in het natuurreservaat Harderbroek, een 135 hectare groot moerasgebied waar gemiddeld 22 paar Brui-

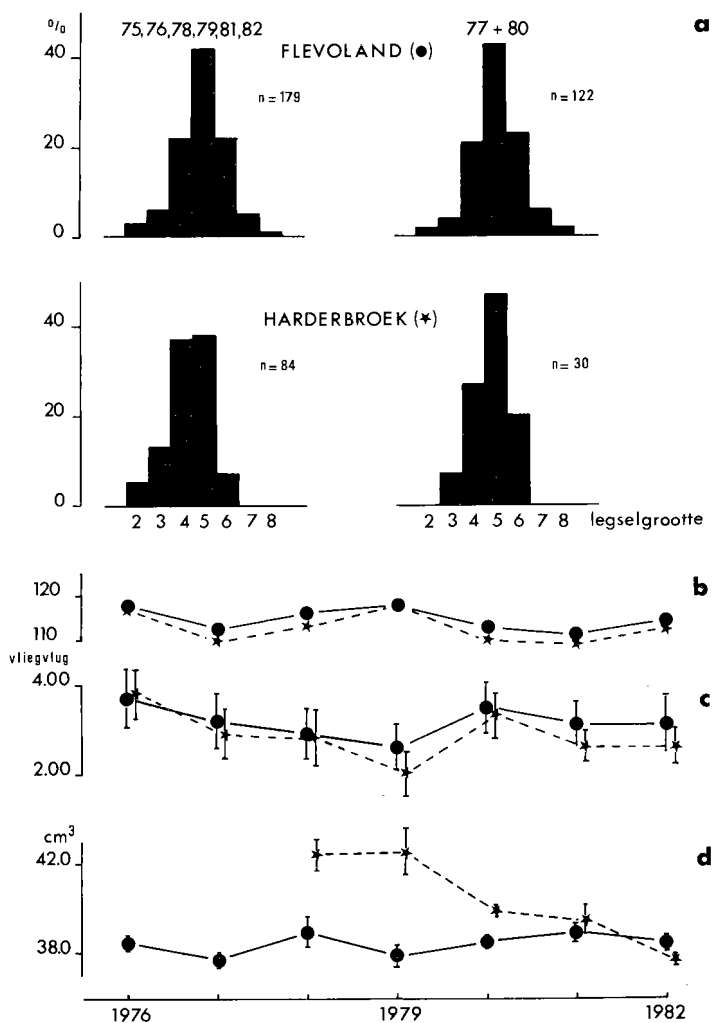

Figuur 1. Aantallen broedparen van kiekendieven in Flevoland (a) alsmede verloop van de muizenstand (8-delige schaal) (b) en afname bereikbaar jachtgebied (c).

ne Kiekendieven broeden, vergeleken met gegevens van overig Flevoland (maximaal één paar/15 ha).

In het Harderbroek bestaat voor en tijdens het broeden de prooi voor c. 70% uit vis en moerasvogels. Wanneer de jongen geboren worden, wordt het prooi-spectrum verbreed met jonge weidevogels, Fazanten en Spreeuwen. In de fase van de snelste groei van de jongen neemt het belang van moerasvogels als prooi weer sterk toe.

Omdat ook de Bruine Kiekendief lijkt te reageren op het aanbod Veldmuizen (vgl. figuur 1) zijn de frequenties van de legselgrootte (figuur 2) gesplitst in jaren met veel Veldmuizen en overige jaren. In overig Flevoland is geen invloed aantoonbaar (in muizenrijke jaren is de gemiddelde legselgrootte ($\pm$ s.d.) 5.1 ± 1.1 ei tegen 4.9 ± 1.1 ei in de andere jaren); in het Harderbroek verschilt de frequentieverdeling in muizenrijke jaren (gemiddelde legselgrootte 4.8 ± 0.9 ei) nauwelijks van die in overig Flevoland. In de andere jaren wijkt ze af met meer kleine legsels (gemiddeld 4.3 ± 1.0 ei). Er is dus een tendens naar minder eieren. Dit kan niet veroorzaakt zijn door een gemiddeld latere legdatum (figuur 2) die, zoals elders is aangetoond, gepaard gaat met een gemiddeld kleinere legselgrootte. Het aantal jongen dat in het Harderbroek vliegvlug wordt wijkt jaarlijks niet significant af van dat in overig Flevoland maar ligt na 1978 wel steeds lager. Het gemiddelde eivolume in het Harderbroek loopt na 1979 terug van 42.0 cm^3 naar 37.5 cm^3 in 1982 (afname 11%) terwijl dat in overig Flevoland rond 38.5 cm^3 blijft schommelen. Van 37 eieren met bekend volume zijn de kuikens bij uitkomst gewogen. Grote eieren leveren zware kuikens. Van de 37 kuikens waren 21 uit eieren van 37 cm^3 of kleiner. Binnen drie maanden

Figuur 2. Legselgrootte (a), gemiddelde legdatum (b), aantal jongen vliegvlug (c) en eivolume (d) van Bruine Kiekendieven in Flevoland (●) en Harderbroek (★).

werden hiervan zeven dood gevonden (33%); van de 16 kuikens uit de grotere eieren werd binnen drie maanden slechts één exemplaar dood gevonden (6%). Opvallend is dat na twee jaar nog twee vogels van de „kleine” groep dood zijn teruggemeld tegen geen uit de andere groep. Jongen uit kleine eieren lijken dus ook een lagere levensverwachting te hebben dan jongen uit grote eieren. In 1980 verliep de gewichtstoename van de jongen in het Harderbroek trager dan die in overig Flevoland. Het uitvlieggewicht lag niet lager dan elders maar werd wel drie dagen later bereikt. Bij andere soorten is aangetoond dat tragere groei gepaard gaat met een geringere overleving. Terugmeldingen bij de Bruine Kiekendief wijzen inmiddels ook in die richting.

We zien nu dat de afname aan broedgebied tot 1977 ogenschijnlijk geen effect had op het aantal broedpa-

ren, dat bleef toenemen. Na 1977 neemt het aantal broedparen van de Bruine Kiekendief af, zij het minder snel dan de oppervlakte broedbiotoop. Bij een afnemend aantal broedparen betekent dit een (doorlopende) toename van het aantal broedparen per oppervlakte-eenheid broedbiotoop. In het dichtbezette Harderbroek is een tendens aanwezig van een geringer reproductief succes door minder en kleinere eieren, tragere groei en geringere overleving. Dit betekent dat bij een verdergaande afname van broedbiotoop een toename aan broedparen in de resterende rietgebieden (reservaten) is te verwachten. Toenemende dichtheden lijken een geringer reproductief succes tot gevolg te hebben. Welke invloed dit op het uiteindelijke aantal broedparen in Flevoland zal hebben is nog niet aan te geven. Een afname van het aantal lijkt aan-

Snow Geese and their mating preferences

FRED COOKE

The lecture describes the major features of the Lesser Snow Goose *Anser caerulescens caerulescens* life history and then concentrates on some specific questions relating to non-random mating in this species. The study described is based on a 15 year study of a breeding population of c. 4000 pairs of Snow Geese at La Pérouse Bay in Northern Canada. Each year more than 2000 nests are found and monitored throughout the breeding season, and more than 5000 geese individually marked with colour rings.

The geese return to La Pérouse Bay from their Gulf Coast wintering grounds in early May and nesting begins as soon as snow disappears. Incubation lasts for 23 days and the goslings hatch in mid to late June. At this time we mark the goslings with small numbered metal web tags for individual recognition. The goslings grow rapidly feeding on *Carex salina* and *Puccinellia* spec. in salt marshes adjacent to the nesting areas. At the same time the adult geese undergo a complete wing moult. When the goslings are approximately four weeks of age, adults and young can be captured and ringed with regular and colour rings. By individually marking the birds it is possible to investigate many questions such as survival rates, age related fecundity and philopatry, but the topic which I describe in this lecture relates to the question of mate choice. The Snow Geese occur in two colour phases and at La Pérouse Bay approximately 30% are blue (grey) phase and 70% white phase. Mating is however not random and the geese show a strong tendency to mate with a bird of the same colour as themselves (table 2). If matings were random with respect to colour we would expect approximately 42% of the pairs to be mixed. In fact 16-18% of the pairs at La Pérouse Bay are mixed. Why is this so? I hypothesised many years ago that the geese imprint on the colour of their parents and subsequently choose a mate of a similar colour. This hypothesis was tested under field and laboratory conditions.

In the field, goslings were colour marked such that the colour of the parents was known. The goslings which subsequently returned to nest were recorded as to which colour of mate they had chosen. As predicted by the hypothesis, birds whose parents were white generally chose white mates, birds whose parents were blue generally chose blue mates, and birds whose parents were of both colours (one of each) chose mates randomly in terms of colour (table 3). Note that 10-15% of the birds from pure parents made an incorrect choice according to the predictions of the hypothesis.

Experiments simulating field conditions were carried out in the laboratory using foster families, with similar results. In the laboratory however it was possible to show that sibling colour, in addition to parental colour, also influenced the subsequent mate choice. Mate choice is influenced therefore by pre-pairing experience, in particular due to the plumage colour of the family in which the bird was raised. This could be the explanation of the non-random mating in the wild population of the Snow Geese but is it possible to explain why 16-18% of the matings are mixed?

If the situation is modelled mathematically, it becomes clear that the hypothesis as stated above would

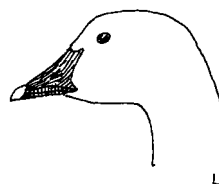
Table 2. Pair bond frequencies and phase ratio (La Pérouse Bay).

Year	white pair		mixed pair		blue pair	
	n	%	n	%	n	%
1968	242	63	73	19	70	18
1969	439	70	91	15	98	16
1970	619	67	147	16	162	17
1971	411	68	91	15	102	17
1972	850	66	205	17	231	18
1973	929	65	235	16	272	19
1974	900	64	222	16	279	20
1975	947	64	245	16	286	20
1976	893	63	247	18	271	19
1977	984	62	294	18	310	20
1978	1039	64	283	17	292	18
1979	950	65	256	19	261	18
1980	1089	65	293	18	290	17

Table 3. Mate selection of geese of known parentage (La Pérouse Bay).

Offspring choice	Parental colour		
	white	mixed	blue
White	319 90.4%	61 59.2%	15 14.6%
Blue	34 9.6%	42 40.8%	88 85.4%

lead to a much lower frequency of mixed pairs (< 1%) than is observed. Only if we assume that 10-15% of the birds from pure families do not choose family colour (another way of stating this is that 40-50% of the birds choose at random) can we expect a frequency of mixed matings as observed in the La Pérouse Bay population. It is interesting that we did in fact observe that 10-15% of such birds did make such an incorrect choice (Table 2). Thus one can conclude that the degree of mixed mating in a population is related to the proportion of birds which choose mates of the same colour as the family in which they are raised. In our population 85-90% of the goslings from pure families do so, and this can account for the level of mixed mating in this population.

Adressen sprekers

Dr A. W. Diamond, Edward Grey Institute of Field Ornithology, Zoology Department, South Park Road, Oxford OX1 3PS, Groot Britannië

Drs F. W. M. Vera, Staatsbosbeheer, Postbus 20020, 3502 LA Utrecht

Ing. M. Zijlstra, Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, Postbus 600, 8200 AP Lelystad

Dr F. Cooke, Department of Biology, Queens University, Kingston, Ontario K7L 3N6, Canada

Jaarverslag over 1982

De samenstelling van het ledental van de Unie was op 1 januari 1982 als volgt (tussen haakjes respectievelijk de stand op 1 januari 1981 en 1983): 934 (916; 934) gewone leden, 73 (74; 81) jeugdleden, 14 (15; 12) gezinsleden en 15 (16; 13) ereleden en corresponderende leden: te zamen 1036 (1021; 1040) leden. Hiervan waren 125 (129; 119) personen ook lid van de afdeling Club van Nederlandse Vogelkundigen (CNV). Er waren 212 (203; 220) abonnementen op *Ardea* en/of *Limosa*. Voor *Ardea* bestonden er 77 (82; 78) ruilovereenkomsten en voor *Limosa* 66 (70; 69) waarvan er 51 (54; 52) beide betroffen. Op 9 februari overleed de vermaarde oöloog W. Ph. J. Hellebrekers (zie *Limosa* 55: 147-148). Op 13 april overleed A. A. Tjittes, kenner van de oude Zuiderzeekust, sinds 1922 lid van de NOV. Op 19 juni overleed Mr T. Lebrecht, jarenlang de watervogel-expert van Zuidwest-Nederland (zie *Limosa* 55: 103-104). Op 9 september overleed het erelid van de NOU en van de CNV M. J. Tekke, de eerste secretaris van de Unie na de fusie en lange tijd archivaris van de Commissie Nederlandse Avifauna (zie *Limosa* 56: 74).

Mw Drs L. G. Groen werd als vertegenwoordiger van de afdeling CNV in het bestuur op 14 november opgevolgd door Drs H. F. van der Lee.

Op 11 september werd een themadag te Almere georganiseerd over het onderwerp „Vogels in groot-schalige zoetwater- en moerasgebieden”. Deze dag werd door 180 personen bijgewoond. Sprekers waren A. W. Diamond (Oxford), F. Vera, M. Zijlstra en F. Cooke (Ontario). Samenvattingen van hun lezingen zijn in *Limosa* (56: 68-72) verschenen. Samen met de Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland/Contactorgaan voor Vogelstudie (SOVON/COV) werd te Arnhem op 11 december een themadag belegd over „De rol van de veldwaarnemer in het veldornithologisch onderzoek”. Sprekers waren P. Lack (Tring, Engeland): „Het Engelse atlasproject voor wintervogels”, J. Bekhuysen: „Het Nederlandse atlasproject voor winter- en trekvogels”, A. J. van Dijk: „Een monitoring project voor broedvogels”, S. Woldhek: „Voor- en achteruitgang van de Nederlandse broedvogels” en R. Bijlsma: „Pleidooi voor veldonderzoek aan broedbiologie”. De dag werd besloten met een film van R. Powell (RSPB, Engeland): „The Osprey”, die belangeloos ter beschikking was gesteld door Vogelbescherming. Door de organisatie van deze dag kwam ook de nauwere samenwerking tot uiting die de NOU onderhoudt met SOVON/COV, welke gestalte krijgt in de uitgave, samen met de Redactie Watervogels, van het blad *Limosa*. Beide dagen werden druk bezocht en fungeerden mede als ontmoetingsplaats voor actieve Nederlandse vogelaars.

Samen met de sectie Club van Zeetrekwaarnemers (CvZ) werd op 17 april te Amsterdam een vergadering belegd. Sprekers waren M. R. van Eerden: „Vorst-rushes van vogels over zee in relatie tot hun voorkomen in Waddenzee en IJsselmeer”, A. P. Møller (Aarhus, Denemarken): „Recent work of the Danish tern group” (zie *Limosa* 55: 148) en J. de Korte: „Zeevogelinventarisatie in de Molukken in 1981”. Samenvattingen van de lezingen van Van Eerden en De Korte zijn verschenen in *Mededelingen van de Club van Zeetrekwaarnemers* 5 (2): 2-3.

De jaarlijkse excursie vond plaats in het weekend van 1-2 mei naar Noordwest-Overijssel. Onder leiding van A. J. van Dijk bezochten 15 deelnemers dit gebied. Ondanks de slechte weersomstandigheden waren zij geboeid door het fraaie landschap en het bezoek aan een slaapplaats van Regenwulpen. Na afloop van de themadag op 11 september vond onder leiding van M. R. van Eerden een avondexcursie plaats naar de Oostvaardersplassen. Ook de volgende dag werd dit gebied bezocht; 52 deelnemers namen hieraan deel.

De CvZ bracht dit jaar drie verslagen uit: het 20e, 21e en 22e *Verslag* respectievelijk over de 2e helft 1980, 1e en 2e helft 1981, en het eerste van een reeks van vier verslagen over de telresultaten van de Meetpost Noordwijk. De *Mededelingen van de Club van Zeetrekwaarnemers* verschenen in twee afleveringen. De tekst voor de publicatie voor het „Zeetrekboek” over de jaren 1974-79 bereikte het eindstadium. In dit jaar werd voortgegaan met de automatisering van de gegevens door middel van het Natuur Wetenschappelijk Archief (NWA) van het Staatsbosbeheer. De kinderziekten van de aanloopfase konden worden overwonnen.

De afdeling CNV vergaderde op 14 maart en 14 november te Amsterdam. Tijdens deze vergaderingen hield het echtpaar Meeth een lezing met dia's over de vogels van Namibië en deed A. B. van den Berg verslag van een reis naar Algerije, waarbij hij opnamen vertoonde van *Sitta ledanti*, de recent ontdekte boomkleversoort uit Kabylie. De excursies gingen naar Zuid-Limburg (8-9 mei) en Texel (25-26 september).

Ardea verscheen in twee afleveringen met in totaal 230 pagina's. Wederom werd van de Nederlandse organisatie voor zuiver-wetenschappelijk onderzoek (ZWO) een belangrijke subsidie verkregen. De motivering hiervoor wordt mede bepaald door het feit dat *Ardea* ruimte biedt voor de opname van Nederlandse dissertaties. In 1982 was dat de dissertatie van J. B. Hulscher „The Oystercatcher as a predator of *Macoma*”. Gememoreerd dient te worden dat ook de promovendi bijdragen tot de huidige omvang van *Ardea* door een gedeelte van de zetkosten van hun proefschrift voor eigen rekening te nemen.

Dit was het eerste jaar waarin *Limosa* mede door SOVON/COV en Redactie Watervogels werd uitgegeven (zie *Limosa* 55: 1-2). Een nieuwe redactie van zes personen verzorgde de vier afleveringen met een totale omvang van 152 pagina's. Het blad ondervond veel bijval en het vereiste aantal abonnees noodzakelijk om *Limosa* voor de gevorderde abonnementsprijs van f 22,- te kunnen uitgeven werd bijna gehaald.

Er vond één huishoudelijke vergadering plaats en wel op 11 december, toen de financiële jaarstukken over 1980 en 1981 werden goedgekeurd. Na enige zorgelijke jaren is de financiële basis van de NOU thans gezond. Het is verheugend dat de tijdschriften weer op tijd verschijnen. Het bestuur vergaderde zes keer. Aandacht werd besteed aan de verwerving van fondsen voor het laten inbinden van de tijdschriften in de bibliotheek, subsidiëring van de voorgenomen publicatie van het „Zeetrekboek” als een aflevering van *Limosa* en het functioneren van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna. De Nederlandse Steltloper Werkgroep besloot op 2 december toe te treden als sectie van de NOU, waarbij de band met de Unie

vergelijkbaar wordt met die van de CvZ. De werkgroep houdt zich bezig in brede zin met de studie aan steltlopers en probeert onderzoek te coördineren.

E. J. M. Veling

M. J. Tekke 1902-1982

Op 9 september 1982 overleed na een kortstondige ziekte op bijna 80-jarige leeftijd M. J. Tekke, erelid en oud-secretaris van de Nederlandse Ornithologische Unie, oud-voorzitter van de Afdeling Club van Nederlandse Vogelkundigen en oud-archivaris van de Commissie voor de Nederlandse Avifauna. Met hem is, na de eveneens in 1982 overleden W. Ph. J. Hellebrekers, wiens „In Memoriam” nog door Tekke werd geschreven (*Limosa* 55: 147-148), de laatste heengegaan van de acht auteurs van het handboek *De Nederlandsche Vogels* (1936-49). Bij gelegenheid van de benoeming van Tekke tot erelid van de NOU op 14 april 1973 heeft ondergetekende reeds getracht een beeld te schetsen van diens avifaunistische verdiensten (*Limosa* 46: 246-248). Daarnaar wordt hier in hoofdzaak verwezen.

Marius Judith Tekke, beter bekend onder de uit zijn vroege kinderjaren stammende naam Bik („biggetje”), werd op 31 oktober 1902 te Schiedam geboren. Hij heeft zijn hele leven in het westen van de Randstad en met name Den Haag doorgebracht. Hij was in alle opzichten een *self-made man*, die vanaf zijn dertigste jaar kantoorwerk, vervolgens personeelswerk bij de Crisis Zuivelcentrale later Produktschap voor de Zuivel, heeft verricht. Efficiënt en welbewust heeft hij van de kundigheden, het enthousiasme en de spreekwoordelijke en daadwerkelijke vriendschap van de opkomende Haagse „vogel-élite” genoten en geleerd, zodat hij al vroeg bij hun werk werd ingeschakeld: sedert 1927 bij het Ringstation Wassenaar in de Haagse Waterleidingduinen (opgericht door de kinderarts J. C. Koch) en vervolgens van 1939 tot 1943 bij het Ringstation Ockenburg. Tekke heeft het de kroniekschrijvers gemakkelijk gemaakt door in augustus 1981 een gestencilde, met allerlei foto's en met tekeningen van Rudy H. de Jong verluchte verhalenbundel van zijn avonturen met vogels en vogelaars aan zijn vrienden rond te zenden. Samen met het historisch overzicht

van het Meyendel onderzoek door N. Ruitenbergh (Vijftig jaar vogeltrekonderzoek, *Meyendel Meded.* 8(2) 1980: 81-154), met een leuke foto van Koch en Tekke in zijn jonge jaren op pagina 92), geven deze autobiografische *short stories*, zoals Tekke die zelf noemde, een boeiend overzicht van het enthousiasme en de inspanningen van de er bij betrokken, vaak niet alledaagse persoonlijkheden. In later jaren waren het J. Kist, J. H. Klatte en vele anderen, waaronder W. H. Bierman en J. Swaab, met wie Tekke eerst naar het gebied van de legendarische De Beer en later naar alle uithoeken van het land trok. In deze verhalen zijn evenwel onvermeld gebleven zijn belangstelling voor het voor-oorlogse vakbewegingswerk en de talrijke stukjes over de natuur die hij in deze tijd in blaadjes en periodieken heeft geschreven, alsmede zijn redactiewerk voor *De Jeugdnatuurwacht* (als opvolger van Rinke Tolman).

Tekke heeft een grote rol gespeeld in de organisatie van de Nederlandse Ornithologische Unie en de Commissie voor de Nederlandse Avifauna. Hij ordende, administreerde en correspondeerde naar hartelust en was de stuwende kracht achter de bijna explosieve uitbreiding van het ledental van de NOU gedurende zijn secretariaat (1955-67). Van de tweede, bijgewerkte en herziene druk van de door de CNA samengestelde *Avifauna van Nederland* (1970) was hij de voornaamste redacteur. Samen met J. Kist verzorgde hij de aanvullingen op dit werk tot en met 1975 (*Limosa* 52: 209-216). Met veel voldoening heeft Tekke in de jaren 1971-76 het voorzitterschap vervuld van de zich tot een avifaunistische gespreksgroep ontwikkelende Club van Nederlandse Vogelkundigen, in welke taak hij de „soepele élégance” van zijn voorgangers wel voor ogen hield maar niet geheel wist te bereiken. Het erelidmaatschap van de Club dat hem ten deel viel (1978), verdiende hij terecht.

Tekke leefde voor en met de vogels en de beoefening van de faunistische veldornithologie. Hij heeft daarin veel bereikt. Hij had geen andere hobbies. Hij had geen kinderen. Hij heeft een vanaf zijn jonge jaren nauwkeurig bijgehouden avifaunistisch archief nagelaten, dat thans is ondergebracht bij de Stichting Heimans en Thijssse Bibliotheek en Archief. Dat hij de laatste jaren zich minder aan zijn geliefde ornithologie en meer en in toenemende mate aan de verzorging van zijn nog meer geliefde vrouw heeft gewijd, strekt hem tot eer; hierin was hij, zoals hij altijd is geweest, vol plichtsbetrachting, nauwgezet en trouw.

K. H. Voous